

FINNSAM-konferens i Gräsmark 4-6 september 2015

Gräsmarks socken i västra Värmland fick sitt namn från den trakten vid sjön Gräs. Centralbygden ligger dock nu i kyrkbyn Uddheden där konferensen var förlagd till Gräsmarksgården. Arrangörer var Solør-Värmlands finnkulturförening (SVFF) i samarbete med Gräsmarks hembygdsförening, Timbonäs-Långnäs byalag och Rokkmakks fritidsförening.

Efter lunch på Kalasmakeriet i den förutvarande prästgården hälsades vi välkomna av Niclas Persson, ordförande i SVFF, som sedan bildandet 1958 främjat skogsfinsk kultur och kulturmiljövård på ömse sidor om den svensk-norska gränsen.

Under konferens utflykter utgjorde de skogsfinska karaktärsbyggnaderna rökstugor, rior och bastur, ett givet tema. På fredagen begav vi oss först till Timbonäs, där vi guidades av Bror Andersson och hans bror Mats.

Vid Timbonäs

I bygden har det inte förekommit något egentligt fäbodbruk men man höll sig med sommarladugårdar på gränsen mellan gårdarnas inägor och utägor. På den högt belägna gården Kullen med anor från 1600-talet är sommarladugården ännu bevarad. Gårdens ria är enligt Birger Nesholen troligen en ombyggd och förenklad variant av en äldre ria. Ännu en intressant detalj fann vi vid gårdens garage, där den bakre väggen anpassats för den Ford Fairlane som en gång inköptes till gården. Skogsfinsk problemlösning!

Hos Edith Hellberg på Kammesmakk, en av dem som belönats av hushållningssällskapet med titeln "Årets slåttergubbe" för sitt arbete för ett öppet landskap, stannade vi till vid Stjärnstenen med pentagram och andra figurer och tecken inristade, troligen som skydd mot onda makter. Frågan om hur den bäst skall kunna skyddas mot förurning och andra nedbrytande processer diskuterades.

Vid Kammesmakk, Stjärnstenen och "kveien"

Samtalet om bevarandefrågor fortsatte vid "kveien", vars murverk kan ha fungerat som sommarladugård eller mjölkningsfålla.

Åter på Gräsmarksgården presenterade Maud Wedin FINNSAM innan Niclas Persson gav oss en sammanfattning av den östfinska kulturens framväxt och av den skogsfinska kolonisationen i Gräsmark som inleddes på 1620-talet. Även om torpen skattlades relativt sent var skogsfinnarna så s s med i räkningen redan tidigare under bosättningen då de erlade både tiondeskatt och mantalsskatt.

Sedan Kaj Röhs och Monica Björklund från Värmlands hembygdsförbund presenterat Projekt Rök, en satsning på vården av hembygdsföreningarnas skogsfinska byggnader, begav vi oss till hembygdsgården där elden brann i rökstugans ugn och Gill Holmberg berättade om de olika byggnaderna.

Vid Gräsmarks hembygdsgård

Musikanterna Karin och Claes

Magnus Jansson Knox minnestavla

Vi blev trakterade med motti och fläsk i skön förening med folkmusik, bl. a av Lomjansguten, spelad av Karin Myrehed Johansson och Claes Hallgren. Marcus Ednarssons berättelse om förfadern Magnus Jansson Knox gav oss en försmak av söndagens eftermiddagstur.

Lördagen inleddes med en busstur där vi sakkunnigt guidades av Bror Andersson. Resan gick i en vid lov kring sjön Kymmen. Dess namn kommer dock inte av finskans "kymmenen" (tio). Det var känt också före skogsfinnarnas bosättning på trakten. Vi passerade Långenäs och Timbonäs där Gottlund vid ett kort besök träffade en av Brors anfäder som höll på att torka havrekärvar i rökstugan som då fanns vid Stranna. Färdvägen gick delvis genom Gunnarskogs socken som inrymmer Värmlands västligaste bergslag. Vi passerade även Ragvaldstjärn där bössmeden Lars Simonsson Kauttoinen slog sig ned.

Lomjanstorpet

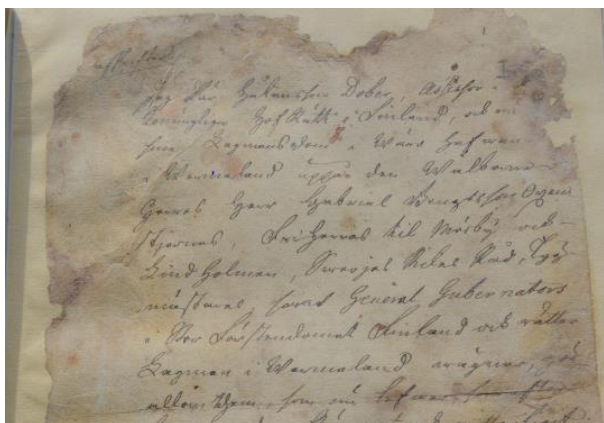
Vid Lomjanstorpet vid Mången visade Sten och Kerstin Forslund oss den plats där spelmannen Per Jönsson, "Lomjansguten" bott. Han fick sitt tillnamn av torpet men tillhörde själv släkterna Ikoinen och Kukkoinen. Nästa stopp blev gården och naturreservatet Tiskaretjärn som drivs av föreningen Ekosofia i samarbete med länsstyrelsen. Förvaltaren Peter Cobben berättade om hur odlingslandskapet bevaras genom att gården brukas på traditionellt sätt.

Vid Tiskaretjärn

Under en kortare byvandring i Borrsjön fann vi flera hasselbuskar, bl. a vid det gamla missionshuset som i dag är bystuga för Finnskogens byalag. Färden gick sedan vidare till Astrid Nilsson i Ängen. Hon visade oss en ria med vidbyggd tröskloge som varit i bruk till 1930-talet. Byggnaden har senare även fungerat som garage och materialet i rians ugn har använts till vägförstärkning. Birger Nesholen ansåg att byggnaden kan ha varit avsedd för andra ändamål men att den senare tagits i bruk som ria. En gillerfälla för möss ådrog sig också vår uppmärksamhet.

Lunch med soppa och våfflor serverades i Rokkmakkstugan, där Evert Persson berättade om sin mångsidige farfar Gustav Persson som bl. a tog initiativ till stugans uppförande till förmån för skidåkande arvikabor. I Öststuga i Ängen där den ursprungliga rökstugan utgör en del av det nuvarande boningshuset finns ett äldre dokument bevarat. Men var det Mats Mattssons Ikoinens köpebrev från 1671 eller något annat?

Mats Matssons Ikoinsens köpebrev i avskrift

Del av S Ängen

Vi fortsatte på det byggnadshistoriska temat vid gården Bråten. Där samt på ytterligare ett par till platser i Ängen har bastur som bevarats genom att de byggts in i andra byggnader. Den i Bråten har varit i bruk åtminstone till 1950-talet. I den gamla logen från 1739 hos Jörgen Olofsson i Nystuga diskuterade vi byggnadsvård i det som kan vara socknens äldsta bevarade hus medan en regnskur drog förbi utanför.

Åter på Gräsmarksgården gav Jan Myhrvold oss en aktuell sammanfattning av den skogsfinska DNA-forskningen. Under rubriken "Den långa resan" berättade Jan-Erik Björk om skogsfinsk rörlighet genom tiderna.

Lördagens middag på Kalasmakeriet överträffade nog allas våra förväntningar. Sunne kommun var en av konferensens sponsorer och Tobias Eriksson, ordförande i kommunstyrelsen, berättade i sitt tal om en bygd med ett rikt liv på företagandets, kulturens och idrottens områden. Niclas Persson tackade å FINNSAMs vägnar. Denna kväll avrundades liksom den föregående med samvaro på Gräsmarksgården för den som så önskade.

Söndag förmiddag gav Gabriel Bladh oss en summering av den skogsfinska utvecklingen i Gräsmark under 1600- och 1700-talen. Därefter vidtog höstens FINNSAM-möte där Bo Hansson klubbade besluten med SVFF:s klubba.

Hva gjør det skogsfinske y-kromosomet så anvendbart?

- Finsk Y-DNA er spesielt og ulikt skandinavisk Y-DNA
- Avgrensbar geografisk område (Finnskog/finnmark)
- Arvelige finske slektsnavn -> 1817, 1821: God genealogisk oversikt – arves som y-kromosomet
- Den høye prosenten av testere gjør det mulig å få bekreftet sin slektsforskning gjennom DNA.

★ SKOGFINSK GENEALOGI

Skogsfinskt Y-kromosom

Gabriel Bladh

Efter lunch begav sig de som hade möjlighet till det ut på en färd till några av finntorpen i socknens norra delar. Där Magnus Jansson Knox varit bosatt såg vi hans anordning för tjärframställning och man kunde också skymta ett av hans imponerande "måfårösen". Vid När Kristoffer i Lusetorp syns ännu spåren av den rökstuga som revs på 1930-talet. Muren från rökstugans ugn och den öppna spisen står ännu kvar vid Kartbråten i Lusetorp.

Kartbråten i Lusketorp

Till bastun vid Bosta'n i Poptorp flyttade den originella Anna-Marja när hennes rökstuga i Södra Ränn dalen inte längre var beboelig. I Soranstorp finns rester av bebyggelse på en höjd nära vägen. Avslutningsvis bjöd Timbonäs-Långnäs byalag på eftermiddagsfika vid Kymmens strand.

Allt som allt deltog 56 personer i konferensen. Ett stort tack riktas till bidragsgivarna Sunne kommun, Länsstyrelsen Värmland, Bergvik Skog och Värmlands hembygdsförbund samt till Niclas Persson, Jan Myhrvold, Christina Norbäck-Lager, Inga-Greta Lindblom och Bror Andersson i arrangörsgruppen. En speciell eloge riktas till Bror som såg till att allt flöt på bra och att vi var på rätt plats, i rätt tid. Nu vänder vi närmast blickarna mot vinterkonferensen i Säfsen – väl mött!

Delsbo i oktober 2016

Eva Jernqvist

samtliga foton tagna av Jan-Erik Björk